

โครงการฐานข้อมูลเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองภาคใต้

ศูนย์วิจัยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

1. หลักการและเหตุผล

เป็นเวลานานปีมาแล้ว คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีความมุ่งหวังที่จะให้มีการพัฒนาทรัพยากรทางวิชาการ และส่งเสริมงานวิจัยใน คณะเพื่อสร้างความเป็นเลิศทางวิชาการ การสร้างระบบฐานข้อมูลจึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้เป็นโครงสร้างพื้นฐานในการพัฒนางานวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ อีกทั้งระบบฐานข้อมูลยังเป็นแหล่งอ้างอิงในการวิเคราะห์นโยบายและการแก้ไขปัญหาทางสังคม โดยตรงด้วย ในระยะเวลาสามปีที่ผ่านมา นับตั้งแต่ปี 2542-2544 ศูนย์วิจัยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ซึ่งเป็นสถาบันวิจัยที่อยู่ภายใต้คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ได้มีการ ศึกษาวิจัยและเก็บข้อมูลด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในภาคใต้หลายโครงการ อาทิ โครงการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมจิตวิทยา เศรษฐกิจและความ มั่นคงของจังหวัดชายแดนภาคใต้ โครงการสำรวจความคิดเห็นทางการเมืองและพฤติกรรม การเลือกตั้งของ ประชาชนในห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้ (PSU-POLL) โครงการศึกษาเรื่อง การสร้าง ฐานข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์นโยบายและการประเมินสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษาและสาธารณสุขของจังหวัดชายแดนภาคใต้ : ข้อมูลสถิติสำคัญของ จังหวัดปัตตานี โครงการประมาณการจำนวนผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในประเทศไทย และ โครงการสำรวจสภาพเศรษฐกิจและสังคมภาคใต้ เป็นต้น โครงการดังกล่าวเกิดจากการปฏิบัติงาน ของนักวิจัยของศูนย์วิจัยฯ และเป็นความร่วมมือระหว่างศูนย์วิจัยฯ กับสถาบันวิจัยและหน่วยงาน ราชการภายนอก ข้อมูลที่ได้จากโครงการวิจัยที่ซับซ้อนดังกล่าว เป็นประสบการณ์ทางวิชาการที่ มีคุณค่า จึงได้เกิดความคิดที่จะสร้างฐานข้อมูลพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองที่เกิด จากงานวิจัยที่ทำไปแล้ว โดยรวบรวมและจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะเป็นผลงานที่สำคัญ และเป็นสิ่งจำเป็นทางวิชาการสมดังตามความต้องการของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ นอกจากนี้ ฐานข้อมูลดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อนักวิชาการและผู้สนใจทั่วไป เพื่อใช้เป็นแหล่ง อ้างอิงในวงกว้างและจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการพัฒนางานวิชาการอันจะส่งผลให้คณะ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เป็นผู้นำทางวิชาการในภาคใต้

อีกด้านหนึ่ง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์พบว่าปัญหาทางการเมืองและนโยบายที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เป็นปัญหาใหญ่ที่มีผลกระทบต่อสังคมในทุกๆด้าน โดยเฉพาะในภาคใต้มีปัญหาย่อยมากมายที่ต้องมีการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผลและวิจรรณญาณที่เหมาะสม ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าวทั้งในระยะสั้นและระยะยาวจะเป็นไปได้ต้องมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องใช้ระบบฐานข้อมูลที่เป็นระบบเพื่อนำไปสู่กระบวนการในการตัดสินใจที่ดี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521 จนถึงปัจจุบัน แม้ว่าจะมีความพยายามในการปรับปรุงกระบวนการนโยบายและการบริหารจัดการ รวมทั้งการกำหนดเป้าหมายทางยุทธศาสตร์และนโยบายความมั่นคงแห่งชาติเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีลักษณะเป็นการเฉพาะ อีกทั้งการจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาพื้นที่ภาคใต้ขึ้นมา แต่การจัดระบบฐานข้อมูลอย่างเป็นระบบเพื่อการวิเคราะห์นโยบายระยะยาว ประสานกับการวิเคราะห์ประเมินสถานการณ์เฉพาะหน้าโดยอาศัยข้อมูลข่าวสารย้อนกลับเพื่อการวิเคราะห์นโยบายและประเมินผลกระทบนโยบายในพื้นที่ที่ยังมีปัญหาย่อย การมีฐานข้อมูลประกอบการตัดสินใจจึงเป็นต้นแบบการวิเคราะห์นโยบายที่ไม่เคยมีมาก่อน เนื่องจากผู้กำหนดนโยบายยังต้องการสิ่งที่เป็นถึงความคิด (think tank) ในการตัดสินใจ พร้อมทั้งสามารถประเมินผลกระทบนโยบายให้สอดคล้องสภาพความเป็นจริงและรวดเร็วทันกับเหตุการณ์ปัจจุบันในขณะเดียวกันด้วย

จากเหตุผลดังกล่าว ศูนย์วิจัยฯจึงได้มีโครงการจัดทำฐานข้อมูลเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองภาคใต้ขึ้น โดยจัดเก็บในรูปแบบของสื่อสารสนเทศระบบดิจิทัล กราฟฟิค และตัวอักษร ที่มีมาตรฐาน สามารถที่จะถ่ายโอนไปวิเคราะห์ข้อมูลในระดับสูงต่อไปทั้งในเชิงวิชาการและในการวิเคราะห์นโยบาย ข้อมูลในลักษณะดังกล่าวจะเป็นระบบฐานข้อมูลในความหมายที่เป็นจริง มิใช่เป็นการรวบรวมไว้เป็นเอกสารเพียงอย่างเดียวอย่างที่เป็มาในอดีต ข้อมูลที่สำคัญเหล่านี้จะเป็นข้อมูลที่มีหน่วยการเก็บทุกระดับตั้งแต่ระดับสังคม ชุมชน และปัจเจกบุคคลโดยแยกแยะเอาไว้ อย่างค่อนข้างเป็นระบบ ที่สำคัญก็คือเป็นข้อมูลซึ่งสภาพพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองในภาคใต้ที่ได้มาจากการสำรวจเชิงประจักษ์ในภาคสนามอย่างต่อเนื่องในระยะเวลาสามปี นับตั้งแต่ปี 2542-2544 ข้อมูลอีกส่วนหนึ่งยังได้มาจากการประมวลแหล่งข้อมูลทุติยภูมิของทางราชการ เนื้อหาของข้อมูลจะเป็นเรื่องประชากร สภาพทางเศรษฐกิจสังคมของชุมชน คริวเรือน และ ปัจเจกบุคคล นอกจากนี้แล้วยังมีข้อมูลจากการสำรวจทัศนคติทางการเมืองของประชาชนในแง่ต่างๆ อาทิเช่น พฤติกรรมการเลือกตั้ง ทัศนคติอนโยบายความมั่นคงของรัฐ และนโยบายการพัฒนาของรัฐ พฤติกรรมเกี่ยวกับความรุนแรง อาชญากรรม และการก่อความไม่สงบในพื้นที่ รวมทั้งพฤติกรรมสุขภาพ และปัญหาการเกี่ยวข้องกับยาเสพติดหรือสารเสพติดทุกชนิด

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อรวบรวมข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยโครงการต่างๆ ของศูนย์วิจัยฯ ได้แก่ โครงการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมจิตวิทยา เศรษฐกิจและความมั่นคงของจังหวัดชายแดนภาคใต้ โครงการสำรวจความคิดเห็นทางการเมืองและพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้ (PSU-POLL) โครงการศึกษาเรื่องการสร้างฐานข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์นโยบายและการประเมินสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษาและสาธารณสุขของจังหวัดชายแดนภาคใต้ : ข้อมูลสถิติสำคัญของจังหวัดปัตตานี โครงการประมาณการจำนวนผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติดในประเทศไทย และโครงการสำรวจสภาพเศรษฐกิจและสังคมภาคใต้
- 2.2 เพื่อจัดระบบ ตรวจสอบคุณภาพ จัดเก็บ และพัฒนาข้อมูลตามโครงการของศูนย์วิจัยฯ ที่ได้ดำเนินการไปแล้ว
- 2.3 เพื่อเป็นแหล่งอ้างอิงค้นคว้าข้อมูลด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ของนักวิชาการทั้งภายในคณะและภายในมหาวิทยาลัย
- 2.4 เพื่อเผยแพร่ระบบฐานข้อมูลที่จัดทำเสร็จแล้วและประชาสัมพันธ์ไปยังสถาบันการศึกษา สถาบันวิจัย หน่วยงานราชการและผู้สนใจ
- 2.5 เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นการสร้างฐานข้อมูลในการวิเคราะห์นโยบายในจังหวัดภาคใต้อย่างเป็นระบบ

3. รูปแบบการดำเนินการ

- 3.1 รวบรวมข้อมูลและเอกสารในแต่ละโครงการที่จัดกระจายอยู่ให้เป็นหมวดหมู่
- 3.2 ตรวจสอบคุณภาพและพัฒนาข้อมูลให้มีความถูกต้องและสมบูรณ์ โดยโปรแกรมบันทึกข้อมูลจะเป็น SPSS FOR WINDOWS, ARCVIEWS, MICROSOFT EXCEL, MICROSOFT WORDS, MICROSOFT ACCESS, MICROSOFT POWERPOINT
- 3.3 จัดเก็บข้อมูลลงในแผ่นซีดีรอมและสร้างโปรแกรมช่วยในการสืบค้นข้อมูล
- 3.4 จัดทำหนังสือคู่มือประกอบการใช้ข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย
  - รายละเอียดโครงการ
  - แนะนำฐานข้อมูลและการใช้
  - แบบสอบถาม
  - คู่มือรหัส
  - เอกสารอื่น ๆ (ที่เกี่ยวข้อง)

3.5 เผยแพร่ฐานข้อมูลและเอกสารไปยังสถาบันการศึกษา สถาบันวิจัยและหน่วยงานราชการต่าง ๆ ได้แก่

- WEBSITE ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
- หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี และวิทยาเขตหาดใหญ่
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

3.6 ประชาสัมพันธ์ระบบฐานข้อมูลดังกล่าวให้เป็นที่รู้จัก และเปิดโอกาสให้หน่วยงานและผู้สนใจสามารถขอใช้ข้อมูลได้

4. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 4.1 ข้อมูลจากโครงการต่าง ๆ ของศูนย์วิจัยที่ได้ดำเนินการไปแล้ว มีการพัฒนาและจัดเก็บอย่างเป็นระบบ ในรูปของฐานข้อมูลที่มีหน่วยการเก็บทุกระดับ และสามารถถ่ายโอนไปวิเคราะห์ในระดับสูงต่อไป
- 4.2 เป็นจุดเริ่มต้นในการสร้างระบบฐานข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์นโยบายและการแก้ไขปัญหาในภาคใต้
- 4.3 ศูนย์วิจัยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จะเป็นแหล่งข้อมูลที่ชี้สภาพพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองของภาคใต้ และเป็นแหล่งอ้างอิงค้นคว้าข้อมูลด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ของนักวิชาการและผู้สนใจทั่วไป

5. องค์ประกอบของฐานข้อมูลเศรษฐกิจสังคมภาคใต้

ฐานข้อมูลเศรษฐกิจสังคมและการเมืองภาคใต้นี้ มีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่สองส่วนคือ ข้อมูลเอกสารและข้อมูลในแผ่นซีดีรอม

ข้อมูลเอกสาร เป็นการนำเสนอในรูปแบบหนังสือคู่มือระบบฐานข้อมูล ซึ่งเป็นคำอธิบายเกี่ยวกับภาพรวมของโครงการฐานข้อมูล แนวความคิดในการทำฐานข้อมูลภาคใต้และรายละเอียดของตัวโครงการศึกษาวิจัยทั้งหมด 5 โครงการ แต่ละโครงการจะมีแบบสอบถามที่ใช้ในการสำรวจประกอบอยู่ด้วย สำหรับโครงการสำรวจความคิดเห็นทางการเมืองและพฤติกรรม การเลือกตั้งของประชาชนในห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้ (PSU-POLL) จะมีการเสนอรายงานสรุปผลการประมวลข้อมูลที่แถลงแก่สาธารณะอยู่ในเอกสารนี้ ส่วนโครงการประมาณการจำนวนผู้เกี่ยวข้องกับ ยาเสพติดได้แนบเอกสารรายงานสภาพการใช้ยาและสารเสพติดซึ่งเป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลขั้นต้นอยู่ในคู่มือนี้ประกอบกับรายละเอียดโครงการและแบบสอบถามด้วย ในส่วน

สุดท้ายของข้อมูลเอกสารจะเป็นรายงานการจัดทำฐานข้อมูลทางยุทธศาสตร์ฯ ของจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ โดยใช้ระบบจัดการฐานข้อมูล MS-Access และระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์
(Geographic Information System) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์การ
เปลี่ยนแปลงด้านสังคมจิตวิทยา เศรษฐกิจและความมั่นคงฯ แต่ได้แยกออกมานำเสนอเป็นพิเศษ
ข้อมูลในแผ่นซีดีรอม ประกอบด้วยรายละเอียดโครงการ ตัวข้อมูล(ตามรูปแบบการจัดเก็บ
ในขณะปฏิบัติงาน) แบบสอบถาม คู่มือลงรหัสและเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้องของแต่ละโครงการ
ภาพรวมของโครงสร้างและองค์ประกอบของฐานข้อมูล

โครงสร้างของข้อมูลเอกสารและข้อมูลในแผ่นซีดีรอม แสดงให้เห็นในแผนภาพต่อไปนี้

พัฒนาการแนวความคิดและผลงานศึกษาเกี่ยวกับการสร้างฐานข้อมูลภาคใต้ :

ตัวแบบฐานข้อมูลที่พึงประสงค์

ศูนย์วิจัยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มอ. ปัตตานี

การสร้างระบบฐานข้อมูลภาคใต้ในรอบหลายสิบปีที่ผ่านมา ยังไม่มีการพัฒนาหรือจัดการอย่างเป็นระบบเท่าที่ควร ทั้งๆที่ในพื้นที่ภาคใต้ โดยเฉพาะพื้นที่ห้าจังหวัดภาคใต้ตอนล่างอันประกอบไปด้วย จังหวัดสงขลา ปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล เป็นบริเวณที่มีปัญหาความขัดแย้งในทางการเมือง ปัญหาความแตกต่างทางวัฒนธรรมและศาสนา ปัญหาความไม่สงบและความมั่นคงมากจนเป็นที่จับตามองของคนทั่วไป เป็นเรื่องที่น่าแปลกที่เราเห็นว่าพื้นที่แห่งนี้จะมีปัญหาที่ร้ายแรงอะไรบางอย่าง ทั้งที่ซ่อนเร้นและเปิดเผย แต่ความรู้และความเข้าใจปัญหาอย่างเป็นระบบ ตลอดจนข้อมูลพื้นฐานของพื้นที่แห่งนี้ยังมีอยู่ในขอบเขตที่จำกัดมาก

อย่างไรก็ดี ในช่วงสิบปีหลังนับตั้งแต่ปี 2530 จนถึง 2544 เริ่มมีงานวิจัยและรายงานที่มีลักษณะของการสร้างระบบฐานข้อมูลในด้านสังคม เศรษฐกิจและการเมืองในพื้นที่ภาคใต้ออกมามากขึ้น แต่การสร้างระบบฐานข้อมูลนั้นจุดสำคัญอยู่ที่กรอบแนวความคิดและเหตุผลในการพัฒนามันขึ้นมา เพราะข้อมูลเป็นเสมือนภาพสะท้อนความคิดความเชื่อที่คนเรามีต่อโลกแห่งความเป็นจริงในแง่ต่างๆว่าเป็นอย่างไร? เราสร้างมันขึ้นมาเพื่ออะไร? ด้วยเหตุผลหรือมีความหมายอย่างไร? พัฒนาการของแนวความคิดเกี่ยวกับการสร้างฐานข้อมูลภาคใต้จึงสะท้อนให้เห็นความเชื่อและความเข้าใจของผู้สร้างสิ่งเหล่านี้ขึ้นมาที่มีต่อโลกแห่งความเป็นจริงของภาคใต้ซึ่งมีหลากหลายมิติและยุ่งยากซับซ้อนเกินกว่าจะอธิบายได้ด้วยเหตุผลหรือคำอธิบายอย่างง่ายๆ ถ้าเราไม่เริ่มจากการตั้งคำถามเบื้องต้นว่าเราจะเข้าใจชีวิตทางสังคมและปัญหาในพื้นที่แห่งนี้ได้อย่างไร เพื่อที่จะได้นำเราไปสู่การหาข้อมูลที่มีความหมาย และพิจารณาสัญลักษณ์ที่ซับซ้อนของสังคมแห่งนี้ การสร้างฐานข้อมูลและการศึกษาที่จะตามมาก็ดูเหมือนจะหมดความหมายและไร้ซึ่งพลังอำนาจในการอธิบายหรือตีความในที่สุด

เพื่อประโยชน์ของการพัฒนาแนวทางการสร้างระบบฐานข้อมูลในพื้นที่ภาคใต้ และเพื่อให้เราได้มาซึ่งข้อมูลที่มีความหมายอย่างแท้จริงทั้งต่อตัวของชุมชนเองและต่อการศึกษาหาวิธีการแก้ปัญหาทั้งในทางวิชาการและในทางนโยบาย ในที่นี้ จะลำดับความเป็นมา รวมทั้งวิเคราะห์แนวความคิดในการสร้างฐานข้อมูลของจังหวัดภาคใต้จากฝ่ายต่างๆในรอบหลายปีที่ผ่านมา หลังจากนั้นจะได้มีการนำเสนอแนวคิดการสร้างระบบฐานข้อมูลที่พึงประสงค์ของภาคใต้จากการศึกษา ค้นคว้าอย่างเป็นระบบ

เมื่อมองในภาพรวมแล้ว การศึกษาเรื่องข้อมูลและการพัฒนาฐานข้อมูลที่เกิดขึ้นในภาคใต้ อาจแบ่งออกได้เป็นสองประเภทคืองานของทางราชการและงานของสถาบันทางวิชาการ

แนวความคิดและผลงานการสร้างฐานข้อมูลภาคใต้ของราชการ

งานฐานข้อมูลของหน่วยราชการมีลักษณะสำคัญก็คือมุ่งเน้นให้เป็น “ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการวางแผน” ทั้งนี้เป็นเพราะแนวความคิดที่ว่าระบบข้อมูลที่ดี มีความถูกต้อง ทันสมัย และมีเนื้อหาสาระครอบคลุมประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องอย่างครบถ้วนจะเป็นเครื่องมือแบบเบ็ดเสร็จที่จะช่วยให้มีการตัดสินใจในการพิจารณาวางแผนตั้งแต่เริ่มกระบวนการในการศึกษาประเด็นปัญหา ศักยภาพและโอกาสในการพัฒนา การกำหนดกลยุทธ์ วัตถุประสงค์ เป้าหมาย รวมทั้งการจัดเตรียมแผนงาน โครงการ ตลอดจนการประเมินผลการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้บรรลุผลตามเจตนารมณ์ของการวางแผนพัฒนาอย่างแท้จริง (ศูนย์พัฒนาภาคใต้ 2541, หน้า ก.) ผลงานฐานข้อมูลที่เด่นก็คือรายงานภาพรวมภาคใต้ ของศูนย์พัฒนาภาคใต้ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และรายงานตัวชี้วัดเศรษฐกิจภาคใต้ของธนาคารแห่งประเทศไทยสาขาภาคใต้ซึ่งทำเป็นรายงานประจำปี

รายงานของศูนย์พัฒนาภาคใต้ เป็นรายงานภาพรวมของจังหวัดภาคใต้ทั้งหมดที่มีรายละเอียดที่น่าสนใจ ทั้งในแง่สภาพประชากร สภาพสังคม สภาพสาธารณสุขและการศึกษา สภาพเศรษฐกิจ ฐานการผลิตทางเศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่วนรายงานของธนาคารแห่งประเทศไทยสาขาภาคใต้ เป็นการแสดงตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจของภาคใต้ทั้งในแง่การเงิน การคลัง การค้า การลงทุน การส่งออกและการนำเข้าทั้งหมดเป็นรายปี รายงานของทั้งสองหน่วยงานราชการเป็นฐานข้อมูลที่มีประโยชน์มากทางด้านการวิเคราะห์นโยบายและการวางแผนมหภาค อย่างไรก็ตาม รายงานดังกล่าวให้ข้อมูลที่เป็นภาพรวมทางเศรษฐกิจและสังคมของภาคใต้ทั้งหมด มิได้แยกเป็นรายจังหวัดและพื้นที่ซึ่งทำให้การนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดการระดับท้องถิ่นยังมีขอบเขตจำกัด

มีรายงานอีกชิ้นหนึ่งที่ที่น่าสนใจซึ่งมีลักษณะฐานข้อมูลภาคใต้โดยเฉพาะ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ รายงานดังกล่าวเป็นผลงานของบริษัทเข้าอีสเอเชียเทคโนโลยี จำกัด หรือที่เรียกว่า SEATEC บริษัทดังกล่าวได้รับมอบหมายจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทำโครงการศึกษาแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และมีรายงานฉบับสมบูรณ์ออกมาในเดือนมีนาคม 2540 เนื่องจากคณะรัฐมนตรีได้มีมติให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจัดทำแผนแม่บทเพื่อพัฒนาพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้และศึกษาความเหมาะสมเบื้องต้นสำหรับโครงการที่มีลำดับ

ความสำคัญสูง สำหรับใช้เป็นกรอบในการพัฒนาอนุภูมิภาคนี้ในช่วงระยะเวลา 10 ปีข้างหน้า ในการจัดทำแผน ดังกล่าว SEATEC ก็ได้รับเป็นบริษัทที่ปรึกษาและรับผิดชอบโดยตรง รายงานของ SEATEC มี จุดเด่นที่น่าสนใจในแง่การรวบรวมฐานข้อมูลเพื่อการพัฒนาพื้นที่ 5 จังหวัดอย่างเป็นระบบครั้งแรก โดยแสดงให้เห็นข้อมูลที่ใช้ในแผนแม่บทเพื่อการพัฒนา แผนพัฒนารายสาขา เช่น แผนพัฒนากลุ่มสาขาคนและสังคม แผนพัฒนากลุ่มสาขาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แผนพัฒนากลุ่มสาขาโครงสร้างพื้นฐาน และแผนพัฒนากลุ่มสาขาเศรษฐกิจที่รวมทั้งสาขาเกษตรกรรม สาขาการประมง สาขาอุตสาหกรรม สาขาการพัฒนาการท่องเที่ยว และแผนพัฒนาสาขาการตลาดและการค้าระหว่างประเทศ นอกจากนี้ยังมีการแสดงรายละเอียดของตารางข้อมูล และแผนที่ทางภูมิศาสตร์ในแต่ละสาขา รายงานฉบับนี้จึงเป็นการประมวลข้อมูลครั้งที่สำคัญของ อนุภูมิภาคแห่งนี้ รวมทั้งยังมีการวิเคราะห์และทำข้อเสนอแนะทางนโยบายเพื่อกำหนดแผนการพัฒนาต่อไปด้วย

รายงานการศึกษาแผนแม่บทดังกล่าวก็มีข้อจำกัดเช่นเดียวกับรายงานของศูนย์พัฒนาภาคใต้ และธนาคารแห่งประเทศไทย ที่แม้จะให้รายละเอียดมากขึ้นในภาคเศรษฐกิจหลายด้าน แต่ก็ยังเป็นภาพรวมของ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่มีการแสดงข้อมูลเฉพาะของหน่วยระดับจังหวัด หน่วยระดับท้องถิ่นและปัจเจกบุคคลซึ่งทำให้นำมาใช้ประโยชน์ในระดับพื้นฐานไม่ได้ ในกรณีนี้ข้อสังเกตว่าถ้าจะทำให้กระบวนการนโยบายสนองตอบการมีส่วนร่วมและกระจายอำนาจไปสู่ประชาชน แนวทางที่น่าสนใจก็คือข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับนโยบาย และสภาพทั่วไปทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง จะต้องถูกสร้างขึ้นไว้อย่างชัดเจนและสามารถเข้าใจได้ง่ายในระดับท้องถิ่น ในหน่วยระดับจังหวัด อำเภอและตำบล เพื่อให้ประชาชนทั่วไปสามารถรับรู้การทำงานของรัฐและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้แล้ว ข้อมูลที่มีหน่วยการวิเคราะห์ระดับกลุ่มและปัจเจกบุคคลก็ควรจะถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้ข้อมูลสามารถตอบปัญหาในเชิงทัศนคติ พฤติกรรมและวัฒนธรรมของประชาชนทั่วไปได้ด้วย

อย่างไรก็ดี มีความพยายามทำรายงานสถิติของหน่วยงานราชการที่แสดงให้เห็นฐานข้อมูลในระดับจังหวัดที่น่าสนใจด้วยเช่นกัน รายงานดังกล่าวได้แก่รายงานข้อมูลการตลาดจังหวัดรายปีที่จัดทำโดยสำนักงานพาณิชย์จังหวัด รายงานสถิตินี้จัดทำได้อย่างละเอียดรวมทั้งยังได้มีการวิเคราะห์เพิ่มเติมอีกด้วยอย่างสั้นๆ แต่ปัญหาก็คือระดับคุณภาพของรายงานดังกล่าวก็มีความแตกต่างกันไปในรายจังหวัด นอกจากนี้ ในระดับจังหวัดก็มีความพยายามที่จะทำฐานข้อมูลเบื้องต้นด้วยเช่นกัน ตัวอย่างเช่นรายงานสถิติจังหวัดของสำนักงานจังหวัดแต่ละจังหวัด ซึ่งก็ยังมีปัญหาในแง่ความแตกต่างในระดับคุณภาพของรายงานในแต่ละจังหวัด ปัญหาส่วนหนึ่งที่ยังคงมีอยู่ใน ข้อมูลชุดนี้ก็คือขาดหน่วยการวิเคราะห์ข้อมูลระดับท้องถิ่น ระดับกลุ่มและปัจเจกบุคคล

ข้อมูลของราชการที่ลงไประดับท้องถิ่นและชุมชนก็คือข้อมูลที่ได้มาจากจากระบบฐานข้อมูลเบื้องต้นระดับหมู่บ้านที่ออกแบบโดยคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.) ซึ่งเรียกว่า กชช. 2 ค. ข้อมูลดังกล่าวนับว่ามีมาตรฐานในระดับหนึ่งและเป็นความพยายามที่จะทำระบบ ข้อมูลแสดงตัวชี้วัดการพัฒนาในระดับท้องถิ่นและชุมชน แต่ปัญหาของข้อมูลชุดนี้ที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากก็คือ ระบบการจัดเก็บที่ขาดความน่าเชื่อถือ ทั้งนี้เนื่องมาจากการใช้กลไกทางราชการและฝ่ายปกครองท้องถิ่นในการเก็บข้อมูล แนวคิดที่สำคัญในการทำข้อมูลแบบนี้ ก็คือการพยายามทำให้ระบบราชการหรือรัฐได้ข้อมูลมาจากการประสานกลไกของรัฐในท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้แนวโน้มที่ตามมาคือข้อมูลไม่สะท้อนความเป็นจริงในระดับท้องถิ่นระดับกลุ่ม และปัจเจกบุคคล ที่สำคัญก็คือการเก็บข้อมูลขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและชุมชน

ในส่วนของข้อมูลปัญหาทางสังคมนั้น ศูนย์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัด กำลังพยายามทำระบบฐานข้อมูลยาเสพติดจังหวัดที่มีรายละเอียดทั้งด้านข้อมูลจากการสำรวจชุมชนและหมู่บ้าน ข้อมูลยาเสพติดในสถานศึกษาและสถานประกอบการธุรกิจในจังหวัด ข้อมูลสถานบำบัดรักษาและข้อมูลจากทะเบียนของตำรวจและอัยการ รวมทั้งข้อมูลการข่าวยาเสพติดของจังหวัด ฐานข้อมูลยาเสพติดจังหวัดเป็นโครงการของสำนักงานป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.) ร่วมกับกระทรวงมหาดไทยซึ่งเพิ่งเริ่มทำในปี 2543 ในจังหวัดนำร่องบางจังหวัด ตัวอย่างข้อมูลนี้ได้แก่รายงานการสรุปผลข้อมูลยาเสพติดจังหวัดปัดตานีจากระบบข้อมูลพื้นฐานจากการสำรวจครั้งที่ 1 พ.ศ. 2543 เป็นที่คาดหวังว่าฐานข้อมูลนี้ถ้าได้รับการพัฒนาต่อไปจนอาจจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวิเคราะห์นโยบายยาเสพติดในระดับจังหวัดและในระดับชุมชนต่อไปในระยะยาว ข้อมูลยาเสพติดจังหวัดมีจุดเด่นที่มีการออกแบบฐานข้อมูลเอาไว้เป็นอย่างดี มีการสร้างระบบประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์อย่างเป็นระบบ มีฐานของการเก็บข้อมูลทั้งจากฐานชุมชน ฐานสถานศึกษาและโรงงาน ฐานการข่าว ฐานทะเบียนของตำรวจและอัยการ รวมทั้งฐานจากสถานบำบัดรักษาและโรงพยาบาล (คู่มือการจัดทำระบบข้อมูลยาเสพติดจังหวัด, 2543) แต่การพัฒนาข้อมูลยังอยู่ในระยะเริ่มต้น และยังมีข้อจำกัดที่สำคัญก็จะเป็นการเก็บข้อมูลโดยหัวหน้าชุมชนและข้าราชการเป็นหลัก ในบางกรณีข้อมูลชุดนี้ไม่อาจจะสะท้อนภาพที่เป็นจริงเพราะมีการปกปิดข้อมูลโดยตัวผู้เก็บเอง และยังไม่สามารถอ้างอิงข้อมูลในระดับปัจเจกบุคคลได้ เราจะเห็นได้ว่าข้อมูลของทางราชการประสบปัญหาคล้ายๆกันก็คือ ข้อมูลไม่สะท้อนความเป็นจริงในหน่วยระดับท้องถิ่น กลุ่ม และปัจเจกบุคคล ปัญหาที่สำคัญก็คือการเก็บข้อมูลเน้นที่กลไกราชการและขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและชุมชนอย่างแท้จริง

แนวความคิดและผลงานการสร้างฐานข้อมูลภาคใต้ของสถาบันวิชาการ

ในส่วนของงานทางวิชาการเกี่ยวกับฐานข้อมูลภาคใต้ตอนล่างนั้น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นสถาบันทางวิชาการในระดับภูมิภาคซึ่งน่าจะมีบทบาทสำคัญในด้านนี้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (มอ. ปัตตานี) เป็นสถาบันระดับอุดมศึกษาแห่งแรกในภาคใต้ตั้งนั้น เมื่อพิจารณาจากลักษณะที่ตั้งและพัฒนาการความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี น่าจะมีความได้เปรียบในฐานะที่เป็นศูนย์กลางการศึกษาวิจัยและการสร้างระบบฐานข้อมูลทางด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ การเมืองการปกครองและ วัฒนธรรมของพื้นที่ภาคใต้ตอนล่าง แต่เป็นที่น่าสังเกตว่างานศึกษาวิจัยของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ระยะเวลาที่ผ่านมาเน้นที่การสนองตอบการแก้ปัญหาในนโยบายการพัฒนาของรัฐบาลและการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการในพื้นที่มากกว่าการมองในแง่ทฤษฎีและแนวความคิด นอกจากนี้แล้วยังขาดความเข้าใจรายละเอียดมิติทางสังคม วัฒนธรรม และรากเหง้าปัญหาที่แท้จริงของพื้นที่ซึ่งมีความหลากหลาย และซับซ้อน ทั้งนี้ปัญหาส่วนหนึ่งเกิดมาจากกรอบความคิดที่ถูกครอบงำอยู่ในห้วงเวลาดังกล่าว จากอิทธิพลการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างระดับ มหาภาคของประเทศ ทำให้มีการเน้นการพัฒนาประเทศให้ทันสมัยด้วยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านต่างๆ รวมทั้งการรุกคืบเข้ามาของพลังการผลิตทุนนิยมผ่านการขยายตัวของกลไกอำนาจแห่งรัฐในภูมิภาค กระแสสังคม เศรษฐกิจและการเมืองดังกล่าวเริ่มมาตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2500 มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี (มอ. ปัตตานี) ก็ตกอยู่ภายใต้กระแสอำนาจ ดังกล่าวด้วย จนอาจจะกล่าวได้ว่าการเกิดและพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาคกลายเป็นส่วนหนึ่งของการขยายตัวของอำนาจรัฐส่วนกลางในพื้นที่ท้องถิ่นที่มีฐานเดิมแปลกแยกกับสังคมในส่วนกลางอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น (ศรีสมภพ, 2543, 89-109)

อย่างไรก็ดี ในระยะสิบปีหลัง โดยเฉพาะตั้งแต่ปี 2535 เป็นต้นมา นักวิชาการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์เริ่มมีความสนใจการทำงานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์สภาพสังคม เศรษฐกิจของท้องถิ่นและการสร้างฐานข้อมูลทางสังคมและเศรษฐกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างเป็นระบบมากขึ้น ตัวอย่างเช่น ในปี 2537 สำนักวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ได้มีผลงานการศึกษาแผนลงทุนจังหวัดปัตตานี แผนการลงทุนจังหวัดปัตตานีนี้จัดทำขึ้นตามนโยบายการกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาคของรัฐบาลในยุคนั้น โดยมีมุ่งศึกษาแนวทางการพัฒนาความเจริญทางด้านอุตสาหกรรม พาณิชยกรรมและธุรกิจการบริการที่สอดคล้องกับศักยภาพทาง

เศรษฐกิจและสังคมของจังหวัดปัตตานี การศึกษาดังกล่าวเป็นการประมวลข้อมูลที่ได้มาจากวิธีการทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยมีการสร้างตัวแบบทางสถิติของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการลงทุนในอุตสาหกรรมที่สำคัญของจังหวัดปัตตานี และที่สำคัญอย่างยิ่งก็คือการศึกษาครั้งนี้มีการเก็บข้อมูลทั้งปฐมภูมิและทุติยภูมิ ซึ่งมาจากการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการธุรกิจสาขาที่สำคัญและหัวหน้าส่วนราชการจังหวัดปัตตานี ผลการศึกษามีการค้นพบว่ามีโครงการที่มีลู่วางหรือศักยภาพการลงทุนสูง 5 สาขาการผลิตที่สำคัญคือ ด้านการประมง ด้านอุตสาหกรรมต่อเนื่องประมง ด้านอุตสาหกรรมการเกษตร ด้านอุตสาหกรรมก่อสร้าง และด้านกลีกรวมและปศุสัตว์ เห็นได้ชัดว่าสิ่งที่ได้มาจากการศึกษาครั้งนี้มีไม่เพียงการวิเคราะห์ศักยภาพการลงทุนของจังหวัดปัตตานีเท่านั้น แต่เป็นครั้งแรกที่มีการรวบรวมสถิติและข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆของจังหวัดปัตตานีแทบจะทุกด้าน เช่น ศักยภาพด้านการประมง ปศุสัตว์ การกลีกรวม อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว ปัจจัยที่มีผลต่อการลงทุนทางด้านแรงงาน วัตถุดิบ การตลาด ข้อมูลข่าวสาร เงินทุน สิทธิประโยชน์ ความมั่นคงและความปลอดภัย และโครงสร้างพื้นฐาน ข้อมูลที่เป็นระบบเหล่านี้มีความหมายและความสำคัญในแง่ที่เป็นพื้นฐานของการศึกษาต่อไปเพื่อสร้างฐานข้อมูลเชิงอนุกรมเวลา (time-series data) หรือตัวแบบการพยากรณ์ (prediction models) เพื่อวิเคราะห์นโยบายและโครงการต่างๆ ในพื้นที่ และยังใช้เป็นฐานของการศึกษาวิจัยการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของท้องถิ่นได้ด้วย

ในปี พ.ศ. 2539 มีงานร่วมกันระหว่างอาจารย์คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์และคณะอื่นๆ เช่น ผ่องศรี วานิชย์ศุภวงศ์ ทวี ทองคำ สุนันท์ภักธิธา นิลแจ้ง เรื่องการจัดระบบสารสนเทศในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และสุนันท์ภักธิธา นิลแจ้ง เรื่องฐานข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นรอบอ่าวปัตตานี ผลงานสองชิ้นดังกล่าวเป็นความพยายามสร้างระบบสารสนเทศข้อมูลของห้าจังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้นมาโดยอาศัยระบบฐานข้อมูลเบื้องต้นระดับหมู่บ้านที่ออกแบบโดยคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.) ซึ่งเรียกว่า กชช. 2 ค. มีการสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์เพื่อเรียกค้นข้อมูลดังกล่าวได้อย่างเป็นระบบบนจอเครื่องในรูปตารางประมวลผล ข้อมูล ฐานข้อมูลที่ได้มาเป็นข้อมูลด้านการศึกษา แรงงาน เศรษฐกิจและสาธารณสุขของ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ในรอบสองปีคือ ปี พ.ศ. 2537 และ พ.ศ. 2538

งานชิ้นหลังของสุนันท์ภักธิธา นิลแจ้งเรื่องฐานข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นรอบอ่าวปัตตานี เป็นการศึกษาที่น่าสนใจอย่างยิ่งเพราะนับเป็นครั้งแรกที่มีการสร้างฐานข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อแผนการพัฒนาพื้นที่อ่าวปัตตานีเป็นการเฉพาะ ด้วยการนำเทคนิคระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) พื้นที่ที่ถูกเลือกมาศึกษาอยู่ในบริเวณ 13 ตำบลรอบอ่าวปัตตานี ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าเราสามารถนำแผนที่การปกครองสำหรับการพัฒนาตำบลเป็นระบบฐานข้อมูลได้ดี ข้อมูลในฐานข้อมูลจะประกอบด้วยพื้นที่หมู่บ้าน แม่น้ำ ถนน โรงเรียน สถานีอนามัย วัดและมัสยิด

แผนที่ GIS จะแสดงให้เห็นการกระจายพื้นที่ของโครงการพัฒนาได้อย่างชัดเจน การศึกษาเรื่องระบบฐานข้อมูลทางสังคมเศรษฐกิจและการนำเอาระบบสารสนเทศข้อมูลทางภูมิศาสตร์มาประยุกต์ใช้ในทางสังคมศาสตร์และนโยบายศาสตร์อาจจะถือได้ว่าเป็นมิติใหม่ของการศึกษาวิจัยและการสร้างระบบฐานข้อมูลทางสังคมศาสตร์ในภาคใต้ตอนล่างโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการศึกษาในระดับท้องถิ่นที่มีฐานข้อมูลของจังหวัด อำเภอและตำบล หลังจากนั้น ศูนย์ที่ภัทริภา นิลแจ้ง ยังได้ผลิตผลงานวิจัยประเภทเดียวกันอีกสองชิ้นคือ การใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์จัดทำฐานข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของภาคใต้ (2540) และ สารสนเทศเชิงพื้นที่ด้านเศรษฐกิจและสังคมจังหวัดปัตตานี (2541) การสร้างระบบฐานข้อมูลประกอบกับระบบ GIS ดังกล่าวถือเป็นมิติใหม่ในการสร้างระบบฐานข้อมูลมาตรฐานที่มีหน่วยข้อมูลระดับท้องถิ่น โดยมีการแสดงภาพ ข้อมูลในทางภูมิศาสตร์ นับว่าเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการวิจัยเรื่องฐานข้อมูลของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และยังคงจะเป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างยิ่งถ้าได้มีการพัฒนา ต่อไป

ระบบฐานข้อมูลของศูนย์วิจัยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ในสภาพการณ์ปัจจุบัน แหล่งทุนสนับสนุนดั้งเดิมเช่นหน่วยราชการในพื้นที่ที่ต้องการงานวิเคราะห์ปัญหาเฉพาะของพื้นที่ที่มีความหลากหลายซับซ้อนและมีกรอบความคิดที่ชัดเจนมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็ได้ส่งอิทธิพลอีกทางหนึ่งให้มหาวิทยาลัยต้องมีการปรับตัวในเรื่องการทำวิจัยและการสร้างระบบฐานข้อมูลเป็นอย่างมาก ศูนย์วิจัยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ซึ่งเพิ่งก่อตั้งขึ้นในปี 2542 เพื่อเป็นตัวแทนทางสถาบันในการวิจัยปัญหาทางนโยบายและการสร้างระบบฐานข้อมูลจังหวัดชายแดนภาคใต้ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ได้ผลิตผลงานออกมาฉบับแรกคือ การศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมจิตวิทยา เศรษฐกิจและความมั่นคงของจังหวัดชายแดนภาคใต้ งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ในปี พ.ศ. 2542 ผลงานดังกล่าวเป็นการศึกษาที่อาศัยกรอบความคิดในการวิจัย ระเบียบวิธีการวิจัย การเสนอตัวแบบการวิเคราะห์ และการสร้างระบบฐานข้อมูลที่ละเอียดซับซ้อนเพราะต้องตอบโจทย์ปัญหาสำคัญในเรื่องการเมือง ความมั่นคง สังคมวัฒนธรรมและเศรษฐกิจที่มีความเกี่ยวพันกันอย่างมากตามเงื่อนไขสัญญาของแหล่งทุนที่มีความเข้มข้นและเข้มงวด

ส่วนประกอบที่สำคัญของการศึกษาโดยศูนย์วิจัยมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์อยู่ที่การสร้างระบบฐานข้อมูลโดยมีการจัดทำฐานข้อมูลทางยุทธศาสตร์ และการประเมินวิเคราะห์ผลกระทบเฉพาะหน้าทางนโยบายจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยา และความมั่นคง ของจังหวัดชายแดนภาคใต้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดโปรแกรมจัดการฐานข้อมูลคือโปรแกรม

MS-Access ซึ่งเป็นโปรแกรมสำหรับการจัดการฐานข้อมูลที่พัฒนาโดยบริษัทไมโครซอฟต์ และใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์จัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ของพื้นที่ศึกษา ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในแง่ของการวางแผนในพื้นที่รับผิดชอบของทางศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) เพราะสามารถบอกถึงสถานะภาพของพื้นที่การปกครองแต่ละจังหวัด อำเภอ หรือแม้แต่ระดับตำบล หมู่บ้าน ว่ามีสภาพเป็นอย่างไร มีปัญหาอะไรบ้าง และจะวางแผนการแก้ไขปัญหาอย่างไร สิ่งที่น่าสนใจคือข้อมูลที่ได้จากทั้งสองระบบสามารถเชื่อมโยงกันได้และนำมาใช้งานร่วมกันได้ตลอดเวลา

ในส่วนของการรวบรวมการจัดทำฐานข้อมูลนั้น ศูนย์วิจัยฯ ได้นำข้อมูลทุติยภูมิที่รวบรวมมาจากหน่วยงานราชการต่าง ๆ และจากการทำแบบสอบถามเก็บข้อมูลในด้านที่ต้องการมาจัดเก็บไว้ในระบบคอมพิวเตอร์เพื่อนำมาใช้งานต่อไป เมื่อต้องวางแผนหรือเมื่อเกิดปัญหาขึ้น ข้อมูลที่ได้มานี้ยังใช้เป็นตัวแบบวิเคราะห์สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในพื้นที่ดังกล่าว ตลอดระยะเวลาที่ได้จัดทำคณะผู้วิจัยได้พบว่าตัวข้อมูลที่มีอยู่ในหน่วยงานต่าง ๆ นั้นยังไม่มีรายละเอียดและถูกต้องมากนัก ซึ่งชี้ให้เห็นถึงกระบวนการสร้างฐานข้อมูลของหน่วยงานต่าง ๆ ว่ายังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร อย่างไรก็ตามจากข้อมูลที่มีอยู่บวกกับข้อมูลที่ได้มาใหม่จากการวิจัยภาคสนาม ผู้วิจัยก็สามารถที่จะนำมาวิเคราะห์สถานการณ์ได้ การจัดทำฐานข้อมูลในลักษณะดังกล่าวอาจจะถือได้ว่าเป็นการสร้างฐานข้อมูลที่น่าไปสู่แนวความคิดการวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่นำเครื่องมือฐานข้อมูลมาใช้ผสมผสานกับการเก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อการวิเคราะห์และเสนอแนวทางแก้ปัญหาทางนโยบาย

ดังนั้นในรายงาน การศึกษาวิเคราะห์สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมจิตวิทยา เศรษฐกิจและความมั่นคงของจังหวัดชายแดนภาคใต้ จะมีรายงานการวิเคราะห์ในหัวข้อเรื่อง การจัดทำฐานข้อมูลทางยุทธศาสตร์ ด้านการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมจิตวิทยาและความมั่นคงของจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยใช้ระบบจัดการฐานข้อมูล MS-Access และระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System) ซึ่งประกอบด้วยหัวข้อใหญ่ 3 หัวข้อคือ การจัดทำฐานข้อมูลในระบบจัดการฐานข้อมูล MS-Access เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาจัดเก็บไว้เป็นฐานข้อมูลโดยจัดเก็บในรูปของตารางต่างๆ ไป ในอีกด้านหนึ่งก็ได้มีการจัดทำฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ ซึ่งเป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยมาจัดเก็บลงในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์โดยได้จัดทำข้อมูลกราฟฟิกหรือข้อมูลเชิงพื้นที่บางส่วนเพิ่มลงไป และเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้อัปข้อมูลกราฟฟิกโดยข้อมูลใหญ่จะอยู่ในระดับอำเภอ และการจัดทำแบบจำลองแสดงศักยภาพของพื้นที่ด้านความมั่นคง เป็นการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา มาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์เชิงพื้นที่โดยการกำหนดตัวแปรที่น่าจะเป็นสาเหตุของปัญหาด้านความมั่นคงซึ่งตัวแปรแต่ละตัวได้พิจารณาจากข้อมูลที่มีอยู่หลายๆ ตัวแปร ตัวแปรที่พิจารณาแล้ว

ไม่มีความสัมพันธ์กับปัญหาที่จะไม่นำมาพิจารณา เมื่อได้ตัวแปรที่ต้องการแล้วจึงนำตัวแปรทั้งหมดมาวิเคราะห์ร่วมกันด้วยวิธีการซ้อนทับข้อมูลและได้ผลลัพธ์ออกมาในรูปของพื้นที่โซนต่างๆ ที่จะบอกระดับของปัญหาที่ต่างกัน

กล่าวได้ว่า งานฐานข้อมูลภาคใต้ของนักวิชาการและสถาบันการศึกษา โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี มีแนวโน้มการพัฒนาที่เป็นระบบและมีมาตรฐานมากขึ้นในระยะหลัง แต่ก็ยังมีลักษณะกระจัดกระจายไม่ต่อเนื่องเป็นระบบ แต่ทั้งนี้ผลงาณดังกล่าวก็สามารถสนองต่อความต้องการของท้องถิ่นและประชาชนได้มากขึ้น นอกจากนี้แล้วยังอาจจะนำไปใช้ประโยชน์ทางนโยบายได้มากขึ้นกว่าเดิมหากได้มีการทำงานอย่างต่อเนื่อง แต่ประเด็นที่ควรจะเน้นก็คือความต่อเนื่องและความจริงจังของการทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสนับสนุนในทางสถาบัน อีกทั้งยังมีประเด็นในด้านกรอบแนวคิดในการสร้างฐานข้อมูลซึ่งจะต้องมีการพัฒนาควบคู่ไปกับงานทางเทคนิคหรือรูปแบบโปรแกรมที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เราจะสร้างฐานข้อมูลเพื่ออะไร? ให้ระบบมีความหมายอย่างไร? อะไรที่เราต้องใส่เข้าไปในระบบฐานข้อมูลนี้? และจะสร้างระบบขึ้นมาอย่างไร เพื่อให้ฐานข้อมูลมีความสมบูรณ์ในเนื้อหา และเพื่อให้การทำงานฐานข้อมูลมีความยั่งยืนต่อไป

บทสรุป: ตัวแบบฐานข้อมูลที่พึงประสงค์

การศึกษาแนวคิดและวิธีการสร้างฐานข้อมูลภาคใต้ที่ผ่านมาของหน่วยงานราชการชี้ให้เห็นว่ามีความพยายามทำฐานข้อมูลและสถิติที่ให้รายละเอียดในหลายๆด้าน แต่ก็ยังเป็นสถิติในภาพรวม ไม่มีการแสดงข้อมูลเฉพาะของหน่วยระดับจังหวัดและท้องถิ่นซึ่งทำให้ยากต่อการนำมาใช้ประโยชน์ในการปกครองและการบริหารระดับท้องถิ่น ดังนั้น กระบวนการสร้างระบบข้อมูลควรสนองตอบการมีส่วนร่วมและกระจายอำนาจไปสู่ประชาชนมากกว่านี้ แนวทางที่น่าสนใจก็คือ ฐานข้อมูลเกี่ยวกับนโยบาย โครงการ และสภาพทั่วไปทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง จะต้องถูกสร้างขึ้นอย่างชัดเจน เป็นระบบและสามารถเข้าใจได้ง่ายในระดับท้องถิ่น ระบบดังกล่าวควรสนองต่อความต้องการของหน่วยงานระดับจังหวัด อำเภอและตำบล และช่วยให้ภาค ประชาชนสามารถรับรู้และตรวจสอบการทำงานของรัฐ

ในอีกด้านหนึ่ง การสร้างระบบข้อมูลโดยนักวิชาการและสถาบันการศึกษา ควรมีการรวบรวมสถิติและข้อมูลพื้นฐานด้านต่างๆของท้องถิ่นในทุกด้าน เช่น ศักยภาพด้านการเกษตร การประมง ปศุสัตว์ การกลกิกรรม อุตสาหกรรม การท่องเที่ยว ปัจจัยที่มีผลต่อการลงทุนทางด้านแรงงาน วัตถุประสงค์ การตลาด ข้อมูลข่าวสาร เงินทุน สิทธิประโยชน์ ความมั่นคงและความปลอดภัย และโครงสร้างพื้นฐาน ข้อมูลที่เป็นระบบเหล่านี้มีความหมายและความสำคัญในแง่ที่เป็นพื้นฐานของการสร้างฐานข้อมูลเชิงอนุกรมเวลา (time-series data) หรือตัวแบบการพยากรณ์

(prediction models) เพื่อวิเคราะห์นโยบายและโครงการต่างๆในพื้นที่ และยังใช้เป็นฐานของการศึกษาวิจัยการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของท้องถิ่นได้ด้วย นอกจากนี้แล้วการสร้างระบบฐานข้อมูลประกอบกับระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์หรือ GIS ถือเป็นมิติใหม่ในการสร้างระบบฐานข้อมูลมาตรฐานที่มีหน่วยข้อมูลระดับท้องถิ่น โดยมีการแสดงภาพข้อมูลในทางภูมิศาสตร์ ระบบข้อมูลแบบนี้เป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการวิจัยทางวิชาการและยังจะเป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่นอย่างยิ่งถ้าได้มีการปรับปรุงให้มีเนื้อหาที่สมบูรณ์ต่อไป

ที่กล่าววาระบบฐานข้อมูลควรมีความชัดเจนและสามารถเข้าใจได้ง่ายในระดับท้องถิ่น หมายความว่า หน่วยของข้อมูลควรมีทั้งหน่วยระดับจังหวัด อำเภอและตำบล เพื่อให้ประชาชนสามารถรับรู้การทำงานของรัฐและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบนโยบายได้ นอกจากนี้ ข้อมูลที่มีหน่วยการวิเคราะห์ระดับกลุ่มและปัจเจกบุคคลก็ควรจะถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้สามารถตอบปัญหาในเชิงทัศนคติ พฤติกรรมและวัฒนธรรมของประชาชนทั่วไปได้ กล่าวในแง่นี้ ระบบฐานข้อมูลจึงควรสะท้อนความเป็นจริงในระดับกลุ่ม และปัจเจกบุคคล และการเก็บข้อมูลก็ควรอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นและ ชุมชน

ในการสร้างฐานข้อมูลที่พึงประสงค์นั้น สิ่งที่ต้องพิจารณาด้วยก็คือ ควรให้ความสนใจต่อโปรแกรมจัดการฐานข้อมูลด้วย ระบบฐานข้อมูลต้องใช้อย่างง่ายมีมาตรฐาน สามารถนำไปใช้วิเคราะห์เชื่อมโยงกันได้ เพื่อให้สามารถพัฒนาต่อไปและควรเสริมด้วยการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ซึ่งจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ของท้องถิ่นที่ทำการศึกษ ในอีกด้านหนึ่งฐานข้อมูลปัญหาเฉพาะทางสังคมเช่น อาชญากรรม ยาเสพติด และข้อมูลเฉพาะพื้นที่ที่มีปัญหา เช่น ฐานข้อมูลพื้นที่บริเวณชายแดนหรือฐานข้อมูลการก่อความไม่สงบต่างๆในพื้นที่ก็ควรมีการพัฒนาขึ้นมา ตัวอย่างที่ดีได้แก่ความพยายามทำระบบฐานข้อมูลยาเสพติดจังหวัดที่มีรายละเอียดทั้งด้าน ข้อมูลจากการสำรวจชุมชนและหมู่บ้าน ข้อมูลยาเสพติดในสถานศึกษาและสถานประกอบการธุรกิจในจังหวัด ข้อมูลสถานบำบัดรักษาและข้อมูลจากทะเบียนของตำรวจและอัยการ รวมทั้ง ข้อมูลการข่าวยาเสพติดของจังหวัด เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป แนวความคิดฐานข้อมูลภาคใต้ที่พึงประสงค์ควรประกอบด้วยลักษณะดังต่อไปนี้คือ

1. ระบบฐานข้อมูลควรมีการออกแบบการเก็บข้อมูลที่ชัดเจน เป็นมาตรฐาน เป็นระบบ และเชื่อมโยงกันได้
2. หน่วยการเก็บข้อมูลควรแยกให้เห็นชัดเจนเป็นระดับจังหวัด ชุมชน คริวเรือน และปัจเจกบุคคล
3. หน่วยการวิเคราะห์ระดับกลุ่มและปัจเจกบุคคลควรตอบปัญหาในเชิงทัศนคติ พฤติกรรมและวัฒนธรรมของประชาชนที่มีการเปลี่ยนแปลงได้

4. ระบบฐานข้อมูลควรแสดงภาพข้อมูลเชิงพื้นที่ได้
5. ข้อมูลควรเป็นพื้นฐานของการสร้างฐานข้อมูลเชิงอนุกรมเวลา หรือตัวแบบการพยากรณ์ เพื่อการวิเคราะห์นโยบายและโครงการต่างๆในพื้นที่ และยังใช้เป็นฐานของการศึกษาวิจัยการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของท้องถิ่น
6. การสร้างฐานข้อมูลนอกจากจะชัดเจนและเป็นระบบแล้ว ยังควรประกอบด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและท้องถิ่น และเพื่อผลประโยชน์ของท้องถิ่นด้วย
7. ควรมีการสร้างฐานข้อมูลปัญหาเฉพาะและพื้นที่เฉพาะ เช่นปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาความรุนแรงและการก่อความไม่สงบ และปัญหาเฉพาะพื้นที่ในเขตชายแดน

เอกสารอ้างอิง

- ข้อมูลการตลาดจังหวัดปัตตานี ประจำปี 2541-2542.สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดปัตตานี.
- ข้อมูลการตลาดจังหวัดสตูล ประจำปี 2541-2542.สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดสตูล.
- ข้อมูลการตลาดจังหวัดนราธิวาสประจำปี 2541-2542.สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดนราธิวาส.
- ข้อมูลการตลาดจังหวัดสงขลา ประจำปี 2541-2542.สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดสงขลา.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย, สำนักประชาสัมพันธ์ สายสารสนเทศและประชาสัมพันธ์. 2543.
รายงานเศรษฐกิจรายเดือน กรกฎาคม 2543. กรุงเทพฯ : ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- ผ่องศรี วานิชย์ศุภวงศ์ ทวี ทองคำ และสุนันท์ภักธิธา นิลแจ้ง, 2539, การจัดระบบสารสนเทศใน
 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และสุนันท์ภักธิธา นิลแจ้ง เรื่องฐานข้อมูลเชิงพื้นที่เพื่อการพัฒนา
 ท้องถิ่นรอบอ่าวปัตตานี
- มหาวิทยาลัยมหิดล สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงมหาดไทย และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด. 2543. คู่มือการจัดทำระบบข้อมูลยาเสพติดจังหวัด.
 กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด.
- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ศูนย์วิจัย
 มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. 2542. รายงานการสำรวจประจำปี โครงการศึกษา
 วิเคราะห์สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมจิตวิทยา เศรษฐกิจ และความมั่นคงของ
 จังหวัดชายแดนภาคใต้. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, สำนักวิจัยและพัฒนา. 2537. การศึกษาและจัดทำแผนลงทุน
 จังหวัดปัตตานี. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุนันท์ภักธิธา นิลแจ้ง. 2540. รายงานการวิจัยการใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ จัดทำฐานข้อมูล
 ทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของภาคใต้. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สุนันท์ภักธิธา นิลแจ้ง. 2541. รายงานการวิจัยสารสนเทศเชิงพื้นที่ด้านเศรษฐกิจ และสังคมของ
 จังหวัดปัตตานี. ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2540. โครงการศึกษาแผนแม่
 บทเพื่อการพัฒนาพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้.รายงานหลักเสนอโดย บริษัท เข้าที่อีสท์
 เอเชียเทคโนโลยี จำกัด. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและ
 สังคมแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ศูนย์พัฒนาภาคใต้. 2541.

ภาพรวมภาคใต้ พ.ศ. 2540 . กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี และชิตชนก ราฮิมมูลา. 2543. “ศักยภาพแห่งการพัฒนาและข้อมูลสถิติที่สำคัญ จังหวัดปัตตานี” ใน โครงการสร้างฐานข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์นโยบายและการประเมินสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษาและสาธารณสุขของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัตตานี: โครงการจัดตั้งสถาบันสมุทรรัฐเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา.

ศรีสมภพ จิตรภิรมย์ศรี 2543. “สถานภาพการวิจัยทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ใน 3 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง: มุมมองผ่านงานวิจัยของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานีในรอบ 12 ปี (ปี พ.ศ. 2530-2542)” ใน สุลีมาน นฤมล วงศ์สุภาพ และ ยุทธนันท์ ขวัญทองยิ้ม บรรณาธิการ. รายงานการเสนอผลงานวิจัย การสัมมนาวิชาการเรื่องสถานภาพและทิศทางการวิจัยเกี่ยวกับเกี่ยวกับพลวัตการปรับตัวของสังคมไทยในภาคใต้ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ร่วมกับคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา โรงแรมไดมอนด์ พลาซ่า หาดใหญ่ สงขลา, 20 พฤษภาคม.

ศูนย์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดปัตตานี. 2543. รายงานการสรุปผลข้อมูลพื้นฐานจากการสำรวจ ครั้งที่ 1 ปี พ.ศ. 2543 .ปัตตานี : ศูนย์ป้องกันและปราบปรามยาเสพติดจังหวัดปัตตานี.